

การสร้างเมรุเมืองเพชรและความคิดเห็นต่อเมรุเมืองเพชร ของวัดใหญ่สุวรรณาราม ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)

Traditional Phetchaburi-Styled Crematorium Construction and Visitors' Perceptions : A Case Study of a Cremation Ceremony of Phra Thep Suwan Moli (Khlaew Uttamo), Wat Yai Suwannaram, Phetchaburi

วรรณพฤกษ์ เทียมเดช^{1*} และ รพีพรรณ เทียมเดช²
Wanphruek Thiamdaet^{1*} and Rapipan Thiamdaet²

¹โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

¹Phetchaburi Rajabhat University Demonstration School, Phetchaburi 76000

²Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi 76000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: wanphruek.thi@mail.pbru.ac.th

Received: 26 November 2022, Revised: 13 February 2023, Accepted: 20 April 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้การสร้างเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) 2) สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) โดยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และแบบสอบถามจากประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมรุจำนวน 330 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสำรวจ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า 1) เมรุวัดใหญ่สุวรรณารามในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ดำเนินการก่อสร้างโดยพระครูวัชรสุวรรณนารถ (ลูกชูป ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม เพื่อแสดงความกตัญญู อุทิศส่วนกุศลและยกย่องเชิดชูเกียรติที่ให้คุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมมาโดยตลอด รูปแบบของเมรุเป็นเมรุทรงประเพณี (5 ยอด) ใช้เวลาก่อสร้าง 1 ปี ตกแต่งเมรุและที่ตั้งศพด้วยการแทงหยวกประกอบเครื่องสด และตกแต่งบริเวณฐานเมรุ ด้วยผลงานปูนปั้น ฝีมือช่างเมืองเพชรเป็นลักษณะป่าหิมพานต์ 2) ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มาร่วมงานและชมงาน จำนวน 330 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.0 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.0 มีอายุช่วง 31 - 40 ปี มากที่สุดร้อยละ 29.4 ประกอบอาชีพทั่ว ๆ ไปมากที่สุดร้อยละ 47.3 และจุดประสงค์ที่มาร่วมงานมากที่สุดร้อยละ 68.2 มีความพึงพอใจและเห็นคุณค่าของเมรุเมืองเพชร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.74 ตระหนักในการอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรให้คงอยู่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.73 ความประทับใจที่มีต่อเมรุเมืองเพชรหลังนี้ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.66 มีความประทับใจในการประดับตกแต่งเมรุรองลงมาได้แก่ ด้านภาพเขียน ดอกไม้ รูปทรงและการแทงหยวกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.58, 4.55, 4.54, และ 4.52 ตามลำดับ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุลอยและเมรุเมืองเพชร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และ 3.76 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่มีความประทับใจและเห็นควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์ และสืบทอดเมรุเมืองเพชรให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ : พิธีพระราชทานเพลิงศพ เมรุเมืองเพชร พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the knowledge of building a Muang Petch crematorium of Wat Yai Suwannaram in the cremation ceremony of Phra Thep Suwan Moli (Khlaew Uttamo) and 2) to survey people's opinions on the crematorium of Wat Yai Suwannaram in the cremation ceremony of Phra Thep Suwan Moli (Khlaew Uttamo). Data were collected and analyzed from documents, interviews, and questionnaires from 330 people who attended or visited the crematorium. The instrument used to collect data was a survey with a confidence value of 0.97. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that 1) the construction of the crematorium of Wat Yai Suwannaram at the cremation ceremony of Phra Thep Suwan Moli (Khlaew Uttamo) was carried out by Phrakhrue Watchara Suwannathorn (Lukchub

Thammachoto), the abbot of Wat Yai Suwannaram to show gratitude dedicate merit and honor Phra Thap Suwan Moli (Khlaew Uttamo) who devoted himself to Buddhism and society. The form of the crematorium is a traditional crematorium (5 peaks) which took 1 year to build and the base of the crematorium was decorated with stucco work by Muang Phet artisans which displayed a characteristic of Himmaphan forest. 2) A survey of 330 people, who attended and visited the event, was found that most of them were female accounted for 57.0% and males 43.0% who were in the age range 31-40 years which is 29.4%. People engaged in general occupation has the most percentage of 47.3%. The purpose of the event was to attend the event, 68.2%. People who were satisfied and saw the value of the Muang Petch crematorium has the highest mean of 4.74. People who recognized the value of the Muang Petch crematorium preservation has the highest mean of 4.73. The impression of decorating the crematorium has the highest average of 4.66 followed by paintings, flowers, shapes and jab of the crematorium with an average of 4.58 – 4.52, respectively. Most of the respondents were impressed and should help preserving and inheriting the Muang Petch crematorium.

Keywords : Cremation Ceremony, Phetchaburi-Styled Crematorium, Phra Thap Suwan Moli (Khlaew Uttamo)

บทนำ

การสร้างเมรุในงานเผาศพของจังหวัดเพชรบุรี เป็นงานช่างแขนงหนึ่งที่มีความงดงามโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ แสดงถึงควมมีฝีมือของช่างทำเมรุเมืองเพชร ที่ดำเนินการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยจะพบเมรุทั้งดงามเหล่านี้ในงานศพพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์ เจ้าอาวาส บุคคลสำคัญ หรือคหบดี เนื่องจากการสร้างเมรุแต่ละหลังต้องใช้การออกแบบ ระยะเวลา กำลังคน กำลังฝีมือและงบประมาณในการดำเนินงานสูงมาก ประกอบกับช่างทำเมรุมีอายุมากขึ้น และหลายท่านเสียชีวิตแล้วเป็นผลทำให้การสร้างเมรุในงานเผาศพมีจำนวนลดลง

วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นวัดหนึ่งที่มีช่างทำเมรุที่มีฝีมือ และมีการสืบทอดการทำเมรุมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะพระครูวัชรสุวรรณาร (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่ชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมและมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์รักษาเมรุเมืองเพชรไว้ จึงส่งเสริมให้ช่างทำเมรุรุ่นเก่าช่วยถ่ายทอดฝีมือสู่ช่างรุ่นใหม่ ด้วยการสร้างเมรุไว้ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม และได้สร้างเมรุเก่ายอด เพื่ออุทิศถวายในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพ-สุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ด้วยความเคารพและกตเวทิตาคุณ นับเป็นโอกาสดีเพราะที่วัดมหาธาตุมีการตั้งเมรุใหญ่ๆ หลายครั้ง ในงานเผาศพเจ้าอาวาสซึ่งเมรุแต่ละหลังจะเว้นช่วงระยะเวลานานมาก ดังนี้

1. เมรุทรงวิมาน เมรุยอดปราสาทแบบประยุกต์ ในงานพระราชทานเพลิงศพพระสุวรรณมุนี (ชิต สุวณฺณโชติ สกฺข ชิตรัตน์) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2492 โดยมีนายแห่ง ศรีเจริญ และนายเทียนมรกต ช่างทำเมรุวัดเกาะเป็นผู้ออกแบบ

2. เมรุยอดปราสาท ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณมุนี (ผัน สุวณฺโณ สกฺขสังข์นุช ป.ธ.3) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 9 - 11 มีนาคม พ.ศ.2515 โดยมีนายเล้ง เขยสุวรรณ และนายชุ่ม สุวรรณช่างช่างทำเมรุวัดเกาะเป็นผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง

3. เมรุประรำ ในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมรัตนดิลก (บุญรวม สีลภูโสโธ สกฺขมโอรย์ ป.ธ.๕) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุและอดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 6 - 9 พฤษภาคม พ.ศ.2548 โดยมีพระวิสุทธิวรวิจิ (แสนท์ ธรรมรส) เจ้าอาวาสวัดคงคารามเป็นผู้อำนวยการก่อสร้างและมีนายสืบ เดชเพชร (บ้านลาดโพธิ์) ช่างทำเมรุวัดคงคารามเป็นผู้ดำเนินการ

4. เมรุห้ายอด ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม สกฺขนาถปุรยยานนท์ ป.ธ.๗) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี และอดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 15 เมื่อวันที่ 21 - 24 เมษายน พ.ศ.2565 โดยพระครูวัชรสุวรรณาร (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง และมีนายบุญรอด ไตรทรัพย์ ช่างทำเมรุวัดใหญ่สุวรรณารามเป็นผู้ดำเนินการ

ภาพที่ 1, 2, 3, และ 4 เมรุเผาศพเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร ตามลำดับ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างเมรุในงานศพเจ้าอาวาสหรือบุคคลสำคัญจะทั้งช่วงระยะเวลานับช่วงอายุคน เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ลำดับต่อจากพระธรรมรัตนดิลก (บุญรวม สีลภูสีโต) คือ พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ได้ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี และที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 15 เป็นปูชนียบุคคลที่มีคุณูปการต่อวัดมหาธาตุ ต่อวงการพระพุทธศาสนา เป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน เมื่อท่านมรณภาพ พระครูวาทีรวัดณ์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ และรองเจ้าคณะอำเภอ เมืองเพชรบุรี ในฐานะที่ได้สนองงานรับใช้ใกล้ชิด ในตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรีได้รับการสอนงานและร่วมดูแลจนถึงวาระสุดท้ายที่พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ละสังขาร

พระครูวาทีรวัดณ์ [1] คณะสงฆ์ ศึกษานุศิษย์และหน่วยงานต่าง ๆ ได้พร้อมใจกันจัดพิธีพระราชทานเพลิงศพเพื่อสนองคุณ เพื่อเชิดชูเกียรติ และเพื่อแสดงความกตัญญูตงเวทิตาคุณ ต่อพระเดชพระคุณเจ้า อย่างสมเกียรติ ด้วยการทำพิธีบำเพ็ญกุศล 100 วัน เก็บสรีรสังขาร มีการสวดพระอภิธรรมทุกวันอาทิตย์เพื่ออุทิศบุญกุศลและที่สำคัญคือ การสร้างเมรุในงานพระราชทานเพลิงศพ เพื่อรับพระราชทานเพลิงศพ ในวันที่ 23 เมษายน 2565 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ นอกจากจะมีการตั้งเมรุเมืองเพชรที่มีความงดงามแล้ว พระครูวาทีรวัดณ์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุและรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรีได้ใช้เวลาในการเตรียมงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การจัดงานครั้งนี้ยิ่งใหญ่ และสมเกียรติพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ที่ได้ทำประโยชน์คุณูปการต่อศาสนา วัด และส่วนรวมมาตลอดชีวิต ด้วยการ จัดนิทรรศการเผยแพร่ประวัติและผลงานของพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) มีพิธีสงฆ์ครบถ้วน มีการแสดงดนตรีไทย มีหรสพ ด้วยการแสดงโขนจากกรมศิลปากร (ชุดยกกระบและทศกัณฐ์ลัม) และหนังสืออนุสรณ์ที่แจกในงานจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ หนังสืออนุสรณ์ พิธีบำเพ็ญกุศลออกเมรุพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.7) อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 15 อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร (416 หน้า) บันทึกความทรงจำพระสุวรรณมุนี นรสีทธรมทนายท มหาธาตุเจดีย์บาล (91 หน้า) ธรรมเทศนาอาจริยบูชา อุตตมมหาเถร (160 หน้า) และคมคิด คมธรรม คำครุ (432 หน้า)

การจัดงานครั้งนี้เป็นที่ปลื้มปิติยิ่งของผู้จัดงาน เป็นเกียรติประวัติแด่พระคุณเจ้า และเป็นสิริมงคลแก่ช่างทำเมรุ ผู้ดำเนินงาน และพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงาน ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานเพลิงศพ นับเป็นเกียรติยศสูงยิ่ง

การสร้างเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณาราม ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนได้มากราบสักการะพระเดชพระคุณเจ้าเป็นครั้งสุดท้ายและได้มาชมเมรุฝีมือช่างเมืองเพชรอีกครั้งหนึ่ง ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้การเผาศพด้วยการตั้งเมรุลอยลดลงเนื่องจากต้องใช้

ระยะเวลาและงบประมาณในการดำเนินงานสูงมาก ปัจจุบันจึงเผชิญแบบใช้เตาสมัยใหม่ซึ่งใช้งบประมาณน้อยลงและสะดวกสบายมากกว่า การตั้งเมรุเผาศพในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ได้แสดงความกตัญญูต่อพระเดชพระคุณเจ้ายังเป็นการสืบทอดศิลปะการสร้างเมรุเมืองเพชรให้ปรากฏสืบทอดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรงานหัตถศิลป์ฝีมือช่างเมืองเพชรที่โดดเด่น จึงได้รวบรวมข้อมูลการสร้างเมรุและได้จัดทำแบบสำรวจเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมรุ ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางที่จะร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมฝีมือช่างทำเมรุเมืองเพชรให้เป็นมรดกวัฒนธรรมที่วิถีตรงดงามคงอยู่คู่เมืองเพชรสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การสร้างเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)

สมมุติฐานการวิจัย

เมรุเมืองเพชรเป็นการนำเสนอผลงานฝีมือช่างเมืองเพชรที่มีความสวยงาม โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเพชรบุรี เป็นความภาคภูมิใจของผู้สร้างเมรุและผู้มาชมเมรุ ที่ควรจะร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่สืบไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเมรุเมืองเพชรครั้งนี้เป็นการศึกษาประวัติเมรุเมืองเพชร เมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) และความคิดเห็นของประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมรุในระหว่างวันที่ 21 - 24 เมษายน 2565 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ในวันที่ 21 - 24 เมษายน 2565 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมรุ และให้ความร่วมมือตอบแบบสำรวจ จำนวน 330 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 แบบสำรวจเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 4 ข้อ
- ตอนที่ 2 แบบสำรวจเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชรฯ จำนวน 9 ข้อ
- ตอนที่ 3 แบบสำรวจเกี่ยวกับความประทับใจหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เรื่องเมรุเมืองเพชร
2. สร้างแบบสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)
3. นำแบบสำรวจความคิดเห็นฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา การวิจัย และศิลปวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสำรวจ
4. ปรับปรุงและแก้ไขแบบสำรวจตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปดำเนินการต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ขออนุญาตการดำเนินการวิจัยจากพระครูวาทีวรวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหารเจ้าภาพในการจัดงาน
3. ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธมมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่-สุวรรณารามผู้สร้างเมรุ ช่างและผู้มาร่วมงาน ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและถ่ายภาพประกอบเป็นระยะ ๆ ตลอดจน
4. ชี้แจงและมอบหมายทีมงานในการแจกแบบสำรวจให้เข้าใจขั้นตอนและกระบวนการแจกแบบสำรวจ

5. ดำเนินการแจกแบบสำรวจเพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนที่มาร่วมงานหรือมาชมเมอร์เมืองเพชรบุรี ในช่วงวันที่ 21 - 24 เมษายน 2565 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร
6. รวบรวมแบบสำรวจและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

มีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาศาสตร์ความรู้การสร้างเมอร์เมืองเพชร

งานเผาศพของจังหวัดเพชรบุรีมีเอกลักษณ์เฉพาะที่นิยมเผาศพแห้ง คือเมื่อผู้วายชนม์เสียชีวิตญาติพี่น้องจะทำพิธีบำเพ็ญกุศลและเก็บศพไว้เป็นเวลานาน 100 วัน 1 - 2 ปี หรือ 10 ปี ตามความพร้อมของเจ้าภาพที่ต้องใช้เวลาทำใจในการสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รักและเคารพ ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมงานนาน เนื่องจากจะบำเพ็ญกุศลแก่ผู้วายชนม์เป็นครั้งสุดท้าย จึงจัดงานเผาศพให้ดีที่สุด จัดอย่างเต็มที่ และให้สมเกียรติ โดยนิยมจัดงานเผาศพในช่วงฤดูแล้ง เพื่อหลีกเลี่ยงฤดูฝน โดยเฉพาะการจัดงานเผาศพของพระสงฆ์พุทธมณฑลศักดิ์ เจ้าอาวาส ผู้มีชื่อเสียง ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือ คหบดี ที่จะมีการตั้งเมรุสำหรับปลงศพเป็นการทำคล้ายพิธีหลวงแห่งราชสำนัก ซึ่งสามัญชน ไม่มีระเบียบปฏิบัติได้ แต่เนื่องจากคนเมืองเพชรบุรีได้ทำกันมานานจนเห็นเป็นสัจธรรมคา จึงกลายเป็นประเพณีสืบมา อาจจะเป็นเพราะคนเมืองเพชรมีฝีมือ และรักในงานช่างมาก มีแรงกตัญญูสูงต่อผู้มีพระคุณ และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงกล้ารับสิ่งที่เห็นว่าดีงามนั้นมาทำเพื่อความเป็นสิริมงคล [2]

การสร้างเมรุลอยเมืองเพชรสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ตามหมายรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เมื่อปี พ.ศ. 2403 ซึ่งพระองค์ทรงโปรดเมืองเพชรบุรีมากและทรงพระกรุณาไปถึงชาวเมืองด้วย การทำศพโดยการตั้งเมรุจึงทรงยกเว้นเป็นพิเศษให้เมืองหนึ่ง [3,4]

รูปแบบการสร้างเมรุเมืองเพชรไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ ฐานันดรศักดิ์ของผู้วายชนม์ จุดประสงค์ของเจ้าภาพ งบประมาณ ศักยภาพทางฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ของช่างซึ่งรูปแบบลักษณะของเมรุที่นิยมทำกันในเมืองเพชรมี 3 ลักษณะ [5] ได้แก่

1. เมรุทรงประเพณี (เมรุยอด) นิยมทำยอดเป็นยอดมงกุฎ ยอดมณฑป ยอดเหม ยอดปราสาท ยอดพรหมพักตร์ หรือยอดปราสาท ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามความนิยมของช่าง ปัจจุบันเมรุลอยที่ไปติดตั้งตามงานศพ จะเป็นเมรุประเภทนี้
2. เมรุประรา เป็นเมรุผ้าขาวหลังคาติดหรือมียอดซ้อนขึ้นไปเป็นชั้น แต่ทำด้วยผ้าหรือกระดาษ เมรุประเภทนี้นิยมกันมากเนื่องจากทำง่าย และราคาไม่สูงนัก
3. เมรุทรงประยุกต์ เป็นเมรุที่ช่างออกแบบตกแต่งให้มีลักษณะที่แปลกออกไป เพื่อความสวยงามหรือสอดคล้องกับผู้วายชนม์ เช่น มีลักษณะคล้ายกังหัน เป็นอาคารแบบฝรั่ง หรือเป็นแบบปราสาทหอม เป็นต้น

เดิมการสร้างเมรุเมืองเพชรเป็นการสร้างเมรุจากเมรุประรา แล้ววิวัฒนาการมาเป็นเมรุยอด ตั้งแต่ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 เมรุเหล่านี้นิยมสร้างขึ้นมาใช้เป็นคราวๆ แล้วเผาไปพร้อมกับศพ ลักษณะของการทำเมรุแบบนี้ช่วยทำให้เกิดช่างใหม่ ๆ เพราะเครื่องเมรุที่ทำเป็นของชั่วคราว และทำมาจากวัสดุอย่างง่ายเอื้อประโยชน์ให้ผู้มีใจรักทางการช่างเข้ามาสร้างสรรค์ผลงาน เมื่อทำแล้วยังไม่ดีมีคนติชม จะจดจำแล้วนำมาพัฒนาให้ดีกว่าเดิมในครั้งต่อไป เป็นการพัฒนาฝีมือไปในตัว ครั้นถึงยุคสงครามโลกครั้งที่สองเกิดภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำเครื่องเมรุเป็นของหายาก การทำเมรุเพียงครั้งเดียวไม่คุ้มประโยชน์ช่างกลุ่มต่าง ๆ จึงออกแบบเมรุด้วยวัสดุที่มั่นคงขึ้นและสามารถถอดประกอบไปติดตั้งตามงานศพในสถานที่ต่าง ๆ เป็นการลดต้นทุนในการทำเมรุและเรียกเมรุชนิดนี้ว่า เมรุเช่าหรือเมรุลอย[5]

ส่วนประกอบของเมรุสามารถถอดประกอบขึ้นส่วนได้ เพื่อความสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและติดตั้งใหม่ โดยช่างต้องคำนวณโครงสร้าง ให้ทนทานต่อการรับน้ำหนัก การทรงตัวและการรับแรงลม ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว

นอกจากนี้การสร้างเมรุเป็นงานที่รวมช่างแขนงต่าง ๆ ได้แก่ ช่างไม้ ช่างเขียน ช่างสลัก ช่างตอกระดาด ช่างหยวกเครื่องสด ช่างดอกไม้ ช่างปั้น ช่างไฟและช่างพลู เป็นต้น การสร้างเมรุ แต่ละครั้งจึงต้องรวมพลังร่วมมือกันในทุกแขนง ต้องอาศัยระยะเวลาในการจัดทำและเป็นการแสดงฝีมือช่างที่ถ่ายทอดสู่เมรุที่วิจิตรงดงาม จนอาจกล่าวได้ว่าการทำเมรุแต่ละหลัง เป็นการประกวดประชันฝีมือช่างแต่ละสำนักไปในตัว แต่ไม่ได้มีความโกรธเคือง ดังที่ บุญมี พิบูลสมบัติ [2] บันทึกไว้ว่า “เป็นธรรมเนียมอันดีน่าชื่นชม ช่างเมอร์เมืองเพชร ที่มีได้แบ่งแยก ถือถือภูมิฐานะ ทางฝีมือ แต่นี่น้ำใจกว้างขวาง ร่วมงานและช่วยเหลือกัน ด้วยความเอื้อเฟื้อมีคุณธรรมและไม่ตรีจิต”

ช่างทำเมรุในเมืองเพชรมีหลายสำนัก มักจะเป็นเจ้าอาวาส และฆราวาส ที่มาช่วยทำงานในวัด วัดที่มีช่างทำเมรุที่มีชื่อเสียง ได้แก่ วัดยาง วัดเกาะ วัดลาด วัดพระทรง วัดเพชรพลี วัดประดิษฐ์นาราม (วัดเสาธงเรียง) วัดโพธิ์ลอย วัดโพธิ์เรียง วัดโรงเข้ วัดห้วยเสือ วัดจันทาราม วัดวังบัว วัดดอนกอก และวัดใหญ่สุวรรณาราม

ช่างทำเมรุของวัดใหญ่สุวรรณารามที่มีชื่อเสียงได้แก่ คุณพ่อพุก (พระครูมหาวิหาราภิรักษ์) เจ้าอาวาส และพระอาจารย์เพิง แก้วไพฑูรย์ ซึ่งบวชอยู่ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม นานถึง 25 พรรษา เป็นผู้ที่มีหัวคิดก้าวหน้าเนื่องจากเมรุที่ทำแต่ละครั้งไม่ซ้ำแบบกัน เพราะไม่ได้ยึดแบบที่จะทำอย่างเมรุหลวง มีลูกโกศหักไม้สิบสอง เป็นแต่จะผสมผสานให้มีแบบต่างกันไป โดยประยุกต์ให้คล้ายตามฐานะของเจ้าภาพ ออกแบบและเขียนลายได้เอง รู้จักแบ่งงานให้ผู้ช่วยตามความถนัด เช่น นายเชื้อม ทรัพย์เจริญ นายชวน เจริญสุข และในการทำเมรุทุกหลังจะไม่ยอมรับสินจ้างรางวัล เพราะทำเพื่อสงเคราะห์ญาติโยม และมีใจรักในศิลปะการช่าง ต่อมาเมื่ออาจารย์แพน และอาจารย์ผัน ที่เป็นช่างทำเมรุเป็นองค์สุดท้ายของวัดใหญ่สุวรรณาราม [2]

การตกแต่งเมรุและที่ตั้งศพ จะตั้งเมรุบริเวณลานวัดหรือสถานที่ที่มีบริเวณกว้างโล่งพื้นดินหรือชั้นล่างแข็งไม่ยุบง่าย เมื่อตั้งเมรุเรียบร้อยแล้วจะประดับเมรุให้สวยงามด้วยการประดับไฟ การแทงหยวกประกอบเครื่องสด โดยแกะสลักจากฟักทอง มันเทศ และผลไม้ต่าง ๆ เป็นดอกไม้ และรูปสัตว์หลากหลายรูปแบบ

นอกจากนี้ในงานศพ ยังมีพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนา มีพระเทศน์ พระสวดสดับปกรณ์ ทอดผ้าไตร ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ มีการโปรยทาน กลางคืนมีมหรสพสมโภช เช่น หนังตะลุง ลิเก โขน ภาพยนตร์กลางแปลง และมีการจุดดอกไม้เพลิง เป็นต้น

ปัจจุบันงานเผาศพที่ตั้งเมรุด้วยฝีมือช่างเมืองเพชร ยังคงมีให้เห็นอยู่ แต่พัฒนาขึ้นด้วยการใช้วัสดุที่คงทน และมีการตกแต่งเมรุตามยุคสมัย แม้จะปรับเปลี่ยนไปบ้างแต่งานเผาศพที่มีการตั้งเมรุเมืองเพชรทุกครั้งยังคงมีความวิจิตรงดงาม ที่แสดงถึงฝีมือของช่างทำเมรุเมืองเพชรให้ปรากฏและเป็นความภาคภูมิใจของคนเมืองเพชรสืบไป

เมรุวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)

เมรุวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) เป็นเมรุของวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม ได้ดำเนินการให้สร้างขึ้นด้วยความเคารพ กตัญญู กตเวทิตาคุณ เพื่อเชิดชูเกียรติ และรำลึกถึงพระคุณของพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ที่ให้ความดูแลและสนับสนุนตั้งแต่ครั้งเป็นพระภิกษุธรรมดา จนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส จึงตั้งใจสนองคุณด้วยการสร้างเมรุถวาย

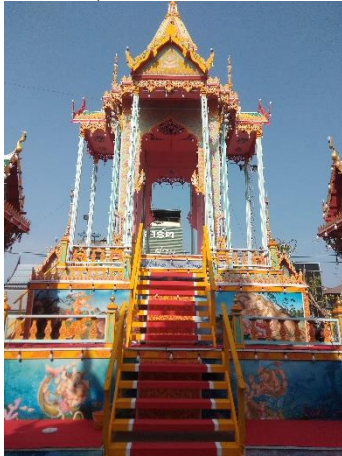
นอกจากนี้เมรุเดิมของวัดใหญ่สุวรรณาราม มีสภาพเก่าและชำรุดจนไม่สามารถจะซ่อมแซมได้ และช่างทำเมรุที่มีอยู่เสียชีวิตไปหมดแล้ว ประกอบกับนายวิระศักดิ์ กองทรัพย์ [6] ปัจจุบันอายุ 72 ปี เป็นคนบ้านนาหมอ เป็นช่างทำเมรุของวัดพระทรง และเห็นว่าการทำเมรุเมืองเพชรจะสูญหายด้วยไม่มีการสืบทอด เนื่องจากช่างทำเมรุเสียชีวิตไปเกือบหมดแล้ว ตนเองต้องการจะถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจจะมาประกอบอาชีพทำเมรุแต่มีผู้สนใจน้อยมาก ซึ่งถ้าใส่ใจมาฝึกงานทำเมรุเพียง 3 งาน จะสามารถเรียนรู้และทำเมรุได้ ด้วยจิตกุศลที่จะทำบุญให้วัดและต้องการจะอนุรักษ์การสร้างเมรุเมืองเพชรให้คงอยู่ จึงนำรูปแบบของเมรุวัดพระทรง มาถวายเจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณารามและอยู่ช่วยทำเมรุที่วัดใหญ่-สุวรรณารามตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาของเมรุวัดใหญ่สุวรรณารามเดิมคือ ทางขึ้นลงบันไดเมรุคับแคบ ไม่สะดวกต่อการขึ้นลง พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม [7] จึงให้ขยายฐานเมรุ ให้กว้างและสูงกว่าเดิม เพื่อสะดวกต่อการประกอบพิธีและพัฒนามาจากเมรุ 5 ยอดเพิ่มเป็นเมรุ 9 ยอด แต่เนื่องจากบริเวณของวัดมหาธาตุวรวิหารมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถมาติดตั้งเมรุ 9 ยอดได้ จึงติดตั้งเพียง 5 ยอด และยังคงเก็บอุปกรณ์เดิมรูป 9 ยอดไว้ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม

นอกจากนี้ท่านยังมีโครงการทำเมรุขนาด 13 ยอดอีกหนึ่งหลัง ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้างที่วัดใหญ่สุวรรณาราม ใช้ระยะเวลาทำ 1 ปีคาดว่าจะแล้วเสร็จไม่เกินเดือนพฤศจิกายน 2565 เพื่อเปิดติดตั้งในงานฌาปนกิจศพที่วัดหนองแก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเจ้าของงานได้มาติดต่อจองเมรุไว้ล่วงหน้า 2 ปีแล้ว จะเห็นได้ว่าการสร้างเมรุเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความประณีต และใช้ระยะเวลานานพอสมควร นอกจากจะสร้างเมรุเสร็จแล้ว ยังต้องรื้อเมรุไปติดตั้งใหม่ที่สถานที่จัดงาน และเมื่อเสร็จงานเผาศพแล้วต้องรื้อเมรุ กลับมาเก็บไว้อย่างดี เพื่อใช้ในโอกาสต่อไป ซึ่งต้องใช้ระยะเวลา กำลังคน และงบประมาณสูงมากในการดำเนินงาน [7]

นายบุญรอด โตทรัพย์ [8] หัวหน้าช่างทำเมรุหลังนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำเมรุ มาตั้งแต่อายุ 13 ปีและทำเมรุเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 3/1 หมู่ 2 บ้านนาขลุ ตำบลนาพันสาม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยมาทำงานก่อสร้างและงานสร้างเมรุที่วัดใหญ่สุวรรณารามตลอดมา) ให้ข้อมูลว่าเมรุหลังนี้ใช้ระยะเวลาก่อสร้าง 1 ปี (เริ่มสร้างเดือนเมษายน 2564 ถึงเมษายน 2565) เป็นเมรุที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อใช้เฉพาะในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) โดยพระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นผู้สนับสนุนในการก่อสร้าง และดำเนินการก่อสร้างที่วัดใหญ่สุวรรณาราม มาโดยตลอด ใช้ช่างช่วยดำเนินการจำนวน 9 คน ในการสร้างเมรุหลังนี้ต้องควบคุมการวางแผนการประดับไฟ เมื่อสร้างเมรุเสร็จได้ย้ายเมรุจากวัดใหญ่สุวรรณารามมาติดตั้งที่วัดมหาธาตุวรวิหารเมื่อวันที่ 11 - 14 เมษายน 2565 ใช้เวลาติดตั้ง 3 วัน

และดูแลเรื่องการประดับไฟซึ่งการประดับไฟครั้งนี้ใช้ไฟโทนสีเหลืองเพื่อเสริมให้เมรุมีความสวยงามโดดเด่นมากขึ้น ใช้เวลาประดับตกแต่งและเก็บรายละเอียดส่วนต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความสมบูรณ์จนถึงวันที่ 18 เมษายน 2565 และรอการประดับตกแต่งเมรุด้วยการแหงหยวกประกอบเครื่องสด เพื่อเพิ่มความสวยงามและสมบูรณ์แบบมากขึ้น

ภาพที่ 5, 6 นายบุญรอด โตทรัพย์ ดำเนินการตกแต่งเมรุ

การประดับตกแต่งเมรุเมืองเพชรให้สวยงาม จะมีการตกแต่งใน 3 ส่วน ได้แก่ การประดับด้วยรูปภาพรอบเมรุ การประดับสวนและดอกไม้บริเวณฐานเมรุ การประดับบนจิตกาธาน (เชิงตะกอน ฐานที่ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าสำหรับเผาศพ) ด้วยดอกไม้แกะสลักและการแหงหยวก

การประดับด้วยรูปภาพรอบเมรุ

รูปแบบของเมรุหลังนี้เป็นเมรุลอย 5 ยอด สูง 25 เมตร ฐานกว้าง 11 เมตร ยาว 11 เมตร รวมพื้นที่ 121 ตารางเมตร แบ่งเป็น 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เป็นฐาน ชั้นที่ 2 เป็นบันไดทางเดินขึ้นเมรุ และมีเมรุ 4 ทิศ (4 มุมเมรุ) ชั้นที่ 3 เป็นฐานกระดานคู่ ชั้นที่ 4 เป็นฐานตั้งโลง (จิตกาธาน) และชั้นที่ 5 เป็นโลง

รอบ ๆ ตัวเมรุบริเวณล่องถุน (พื้นที่ตั้งแต่ฐานไปจนถึงพื้นที่ของอาคาร) จะประดับด้วยภาพเขียนเป็นภาพจากวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ ฝีมือลูกศิษย์พระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซุบ ธมมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่เรียนสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ และสาขาวิชาศิลปศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 5 คน (นักศึกษาปี 2558) ได้แก่ นายนิติพร วรสิทธิธาดา [9] นายอัษฎา สุขสี [10] นางสาวดวงกมล ทุกขวินาศ [11] นางสาวราภรณ์ อ่องวงศ์ [12] และนางสาวทัศนาวรรณ ทับเนียม [13]

การดำเนินงานวาดภาพใช้ระยะเวลา 1 ปี โดยเริ่มจากการลงสีพื้นฉากบนไม้อัด เป็นภาพวิวทิวทัศน์ของจังหวัดเพชรบุรีและภาพสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆที่สวยงาม แล้วเขียนภาพเป็นตัวละครและเหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อรักษาของเดิมไว้ด้วยสีน้ำอะคริลิก (สีพลาสติก) เพื่อความคงทน ที่มรดกภาพมีความมุ่งมั่นตั้งใจมากโดยมานั่งวาดภาพที่ชั้นล่าง (ใต้ถุน) ของศาลาวัดตลอดทั้งวัน เพื่อมาช่วยวัดและต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่

ภาพที่ประดับเมรุหลังนี้ จะประดับภาพรอบเมรุทั้ง 4 ด้าน รวม 52 รูป โดยมี 3 ขนาด ได้แก่ 1) ขนาดภาพ (2.44×1.22 เมตร) รวม 24 รูป (ชั้นที่ 1 รอบฐานเมรุ) 2) ขนาดภาพ (0.70×1.2 เมตร) รวม 8 รูป (ชั้นที่ 2 ช่องบันได) 3) รูปภาพที่หน้าจั่ว (1×0.5 เมตร) รวม 16 รูป (หน้าจั่ว 4 มุมเมรุ) 4) รูปภาพที่หน้าจั่ว (1.5 ×1.5 เมตร) รวม 4 รูป (หน้าจั่วยอดเมรุ)

ภาพที่ 7, 8 ภาพล่องถุน ประดับเมรุ

การประดับสวนและดอกไม้บริเวณฐานเมรุ

การประดับบริเวณฐานเมรุทั้ง 4 ด้าน จะประดับใน 2 ส่วน คือ การตกแต่งสวนเป็นป่าหิมพานต์ และการประดับดอกไม้สด ดังนี้

1. การตกแต่งฐานเมรุเป็นป่าหิมพานต์ ดำเนินการโดย ครูโกสินทร์ บุตรเนียม [14] ครูโรงเรียนพรหมานุสรณ์และทีมงานอีกจำนวน 10 คน เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 13 - 18 เมษายน 2565 โดยออกแบบและผลิตหินเทียมที่บ้านและนำมาตกแต่งที่วัดมหาธาตุวรวิหารเมื่อวันที่ 19 - 20 เมษายน 2565

การตกแต่งสวนออกแบบเป็นป่าหิมพานต์ (เขาพระสุเมรุ) เพื่อความสวยงามและมีความเชื่อว่าช่วยส่งวิญญาณของผู้ตายขึ้นสู่สวรรค์บนยอดเขาพระสุเมรุ การตกแต่งจึงจัดสวนและประดับด้วยผลงานปูนปั้นฝีมือช่างเมืองเพชร เป็นรูปเทพและรูปสัตว์ต่าง ๆ จำนวน 22 ชิ้น ดังนี้ด้านหน้า (ทิศเหนือ) มีผลงานปูนปั้นเป็นรูป วัว ปลา วัว แพะ แพะ วัว และม้า รวม 7 ชิ้น ด้านข้าง (ทิศตะวันออก) มีผลงานปูนปั้นเป็นรูป ม้า ไก่ ม้า กินรี รวม 4 ชิ้น ด้านข้าง (ทิศใต้) มีผลงานปูนปั้นเป็นรูป สิงห์ ม้า ช้าง หนุมาน ช้าง และคชสีห์ รวม 6 ชิ้น ด้านหลัง (ทิศตะวันตก) มีผลงานปูนปั้นเป็นรูป ม้า ปลา ยักษ์ หนุมาน และนก รวม 5 ชิ้น ผลงานปูนปั้นทั้งหมดเป็นผลงานของช่างปูนปั้นเมืองเพชรที่นำมาช่วยจัดแสดงในงานครั้งนี้

ภาพที่ 9, 10 การตกแต่งบริเวณฐานเมรุ เป็นป่าหิมพานต์

2. การประดับดอกไม้สด เป็นการตกแต่งบริเวณรอบ ๆ ฐานเมรุทั้ง 4 ด้าน เพิ่มเติมจากป่าหิมพานต์ โดยนายวิทยา อินทรธนู [15] และทีมงานอีกจำนวน 20 คนที่มาช่วยจัดดอกไม้สด ใช้เวลาจัดประมาณ 5 - 6 ชั่วโมง เป็นต้นไป จนกว่าจะแล้วเสร็จ โดยจะจัดใน 2 รอบ

รอบแรกจัดในวันที่ 20 เมษายน 2565 จะใช้ดอกไม้โทนสีขาว เป็นดอกเบญจมาศ มัม คัตเตอร์ เพื่อให้เข้ากับสีของเมรุ ซึ่งต้องเตรียมอุปกรณ์ไว้และนำมาจัดในเวลา 18.30 - 23.30 น. ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร และนำมาจัดใหม่เป็นรอบที่ 2 ในวันที่ 22 เมษายน 2565 เวลา 18.30 - 20.30 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร เนื่องจากเมรุตั้งกลางแจ้ง ทำให้มีอากาศร้อนมาก ดอกไม้เหี่ยวเฉาเร็ว จึงต้องมาจัด 2 รอบและใช้น้ำในการหล่อเลี้ยงดอกไม้เป็นระยะ ๆ

ภาพที่ 11, 12 นายวิทยา อินทรธนู และทีมงานดำเนินการจัดดอกไม้ประดับเมรุ

การประดับบนจิตกาธานด้วยการแทงหยวกและดอกไม้แกะสลัก

การแทงหยวกประดับกรอบรูปและฐานโลงบนเมรุ ดำเนินการโดยตระกูลสุสุทธิ ทายาทของลุงประสม สุสุทธิ ช่างแทงหยวกเมืองเพชร และศิลปินแห่งชาติ ที่มีบุตรชายจำนวน 8 คนและทุกคนได้รับการสืบทอดฝีมือในการแทงหยวก เป็นช่างแทงหยวก

ที่มีความเชี่ยวชาญและแทงหยวกได้งดงามร่วมกันมาสนองคุณด้วยการแทงหยวกจำนวน 6 คน ได้แก่ ร้อยตรีเสนีย์ สุสุทธิ [16] อาจารย์พิษณุ สุสุทธิ [17] อาจารย์สงกรานต์ สุสุทธิ [18] อาจารย์พัฒนา สุสุทธิ [19] อาจารย์สานิต สุสุทธิ [20] อาจารย์วิริยะ สุสุทธิ [21] และมีลูกหลานช่วงอีก 2 คน คือ นายสันติกร แสนสุข และนายสุชาติ แก้วประเสริฐ รวมช่างแทงหยวกที่มาช่วยงานนี้ จำนวน 8 คน (ส่วนช่างแทงหยวกสกุลสุสุทธิอีก 2 คน คือ อาจารย์อเนก สุสุทธิ และอาจารย์จักรี สุสุทธิ ไม่ได้มาเนื่องจากติดภารกิจ)

การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่ไปตัดต้นกล้วยตานี ที่บ้านหนองกระเจ็ด อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากเป็นบริเวณที่ปลูกกล้วยตานีจำนวนมาก เพื่อจำหน่ายใบตองและต้องเลือกต้นกล้วยตานีสาวที่ยังไม่ออกเครือ เพราะถ้าเลือกกล้วยตานีที่ออกเครือแล้วกาบจะไม่อมน้ำ โดยไปดำเนินการตัดต้นกล้วยเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565 ใช้ประมาณ 8 - 10 ต้น

ในการแทงหยวกช่างจะไม่มีแบบแปลน เนื่องจากช่างมีความเชี่ยวชาญสูง เพียงกำหนดรูปแบบตามขนาดความกว้าง - ยาวของโลง และจุดที่จะประดับหยวกกล้วย แล้วหัวหน้าทีมจะแบ่งหน้าที่การแทงหยวกในรูปแบบที่กำหนดเท่านั้น

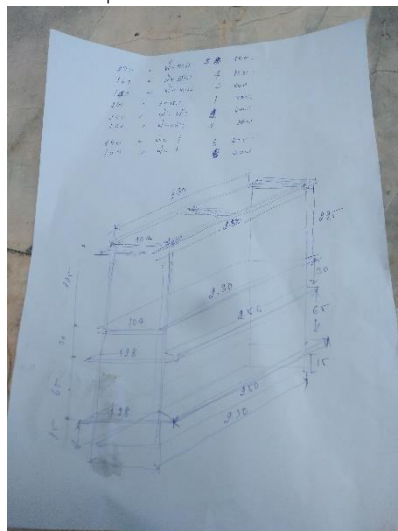
การแทงหยวกครั้งนี้จะแทงหยวก 2 ครั้งในวันที่ 20 เมษายน 2565 และวันที่ 22 เมษายน 2565 เนื่องจากอากาศร้อนมาก หยวกกล้วยจะเหี่ยวเร็วจึงต้องดำเนินการแทงหยวกจำนวน 2 ครั้ง โดยเริ่มแทงหยวกเวลา 14.00 น. เป็นต้นไป จนกว่าจะแล้วเสร็จ ซึ่งแต่ละครั้งใช้เวลา 4 - 6 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. เตรียมอุปกรณ์ในการแทงหยวก ได้แก่ ต้นกล้วย มีด เลื่อย ดอก กระจาดสี น้ำ ไม้กลมปลายแหลม (ไม้เสียบลูกชิ้น) และหินลับมีด

2. พิธีไหว้ครู ก่อนการแทงหยวกทุกครั้งช่างทุกคนจะต้องมาจตุรูบ เทียน บูชาครู ซึ่งจะมีกระดานชนวนที่ด้านหน้าเป็นรูปพระวิษณุ ส่วนด้านหลังของกระดานเป็นคาถาบูชาครู ดังนี้

สาธุสะ ข้าจะไหว้ คุณบิดามารดา เทวดาในราศี สโรเมพุทธเทวัญจะ นะระเต พรหมเทวา หัตถนารายณ์กัญจะ หัตถประเมสุวา ปาเทกัญจะ ฉลุกรรมจะ สติกิจจัง สรรพกัมมังประสิทธิเม สติการิระ กถาชะโต สาระกัมมัง ประสิทธิเม วาณะโม ก่อนว่าคาถา 3 จบ / ถวายน้ำ 1 แก้วทุกวันพฤหัสบดี

3. หัวหน้าทีมจะกำหนดรูปแบบการแทงหยวก และมอบหมายหน้าที่ให้ช่างแต่ละคนว่าใครจะแทงลายอะไร และจำนวนเท่าใด โดยกำหนดรูปแบบคร่าวๆ ดังนี้

ภาพที่ 13, 14 แบบแปลนการแทงหยวก และการแทงหยวกประดับมรุ

เนื่องจากช่างแต่ละคนมีประสบการณ์ ใช้งานและรู้หน้าที่ในการทำเป็นอย่างดีเพียงดูรูปแบบจะสามารถดำเนินการได้เลย ซึ่งจะเห็นถึงประสบการณ์ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญ ในการแทงหยวกอย่างยิ่ง ลายที่ใช้แทงหยวกครั้งนี้จะใช้ลายพื้นหนึ่ง พื้นสาม พื้นห้า ลายเสา และน้องสิงห์

4. การลอกกาบกล้วย ต้องอาศัยความชำนาญในการลอกกาบกล้วย มิเช่นนั้นกาบจะขาดและต้องแยกขนาดกาบกล้วยที่จะใช้ให้ครบถ้วนและมอบให้ช่างแทงหยวกต่อไป

5. การแทงหยวก ช่างแต่ละคนจะแทงหยวกตามลายและขนาดที่กำหนดแล้วนำหยวกกล้วยที่แทงเสร็จแล้วปักไว้ในที่เย็นๆ และใช้น้ำช่วยหล่อเลี้ยงเพื่อชะลอความเหี่ยวเฉาให้ลดลง

6. การประกอบลาย เป็นการนำหยวกที่แทงแล้วมาประกอบ โดยเริ่มจากนำกาบกล้วยชุบน้ำแล้วทาด้วยกระจาดสีทองทับด้วยหยวกกล้วยที่แทงเป็นลายเสาแล้วประกบด้านซ้ายขวาด้วยลายพื้นหนึ่ง พื้นสาม พื้นห้า และน้องสิงห์เมื่อประกบกันแล้วใช้ดอกแทงมัดให้ติดกัน ใช้มีดตกแต่งส่วนที่เกินออกให้สวยงาม

7. การนำไปประดับฐานโถง และกรอบรูป เมื่อประกอบลายเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะลำเลียงไปประกอบที่ฐานโถง และกรอบรูปทั้ง 4 ด้าน ก่อนจะตกแต่งด้วยดอกไม้แกะสลักให้สวยงาม

ภาพที่ 15, 16 การแทงหยวกประดับกรอบรูป

การประดับดอกไม้แกะสลักและพวงมาลัย บริเวณฐานโถง นายกฤษฎากร อินกงลาศ ช่างท้องถิ่นภูมิปัญญา [22] ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันไม่มีคนทำงานด้านนี้แล้ว ครูกิตติยา โสมทัศน์ ครูโรงเรียนคงคาราม [23] ซึ่งมีฝีมือด้านนี้มาช่วยฝึกสอนให้ครูในโรงเรียนและได้นำทีมมาช่วยงานนี้ โดยครูกิตติยา โสมทัศน์ และทีมงานอีกจำนวน 20 คน ใช้เวลาในการทำ 2 วันและทำ 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 19 - 20 เมษายน 2555 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2565 โดยดำเนินการร้อยเฟื้องดอกไม้สดด้วยดอกมะลิและดอกกรักเพื่อประดับด้านหน้าโถง ยาว 2.30 เมตร และด้านข้าง ยาว 1.50 เมตร ส่วนดอกไม้ที่แกะสลักจากผัก ผลไม้จะใช้ฝรั่ง หัวหอมใหญ่ พักทอง ชิง เป็นต้น ใช้ไม้เสียบแล้วนำมาประดับเหนือหยวกกล้วยเพื่อเพิ่มให้มีความสวยงามและสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 17, 18 การประดับเมรุด้วยการแทงหยวก ประกอบเครื่องสด

เมรุที่ประดับตกแต่งเรียบร้อยแล้วในช่วงกลางวัน เมรุจะสวยงามโดดเด่นซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจน เพราะจัดตั้งบริเวณกลางแจ้ง ส่วนภาคกลางคืนจะงดงามอีกแบบหนึ่ง ด้วยไฟประดับรอบ ๆ เมรุที่ช่วยเสริมให้เมรุมีความสวยงามคล้ายปราสาทที่ตั้งอยู่บนป่าหิมพานต์

ภาพที่ 19, 20 ความงดงามของเมรุตอนกลางวัน และกลางคืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเมรุเมืองเพชร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อดุลโม) ดังนี้

ภาพที่ 21, 22 ผู้ร่วมงาน และอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	142	43.0
หญิง	188	57.0
รวม	330	100.0
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	6	1.8
21 - 30 ปี	49	14.8
31 - 40 ปี	97	29.4
41 - 50 ปี	86	26.1
51 - 59 ปี	12	3.6
60 ปี ขึ้นไป	80	24.2
รวม	330	100.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
3. อาชีพ		
พระภิกษุ/สามเณร	33	10.0
รับราชการ	94	25.5
ประกอบธุรกิจ	46	13.9
อื่นๆ	156	47.3
ไม่ตอบแบบสอบถาม	1	0.3
รวม	330	100.0
4. จุดประสงค์ที่มาร่วมงาน		
มาร่วมงาน	225	68.2
มาชมเมรุ	105	31.8
รวม	330	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 เพศชาย จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 43.0 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมา คืออายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1 อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 อายุระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 14.8 อายุระหว่าง 51 - 59 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 และอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ อื่น ๆ จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมาคือ ประกอบอาชีพรับราชการ จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 ประกอบอาชีพธุรกิจจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9 เป็นพระภิกษุ/สามเณร จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ที่มาร่วมงาน จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 68.2 และเพื่อมาชมเมรุ จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณาราม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุลอย	3.76	1.047	มาก
2. ท่านมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุเมืองเพชร	3.82	1.018	มาก
3. ความประทับใจในความสวยงามด้านรูปทรงของเมรุ	4.54	0.599	มากที่สุด
4. ความประทับใจในความสวยงามด้านภาพเขียนประดับเมรุ	4.58	0.585	มากที่สุด
5. ความประทับใจศิลปะการแทงหยวกประดับเมรุ	4.52	0.562	มากที่สุด
6. ความประทับใจในการประดับดอกไม้และการตกแต่งเมรุ	4.55	0.598	มากที่สุด
7. ความประทับใจของท่านที่มีต่อเมรุเมืองเพชรหลังนี้ในภาพรวม	4.66	0.518	มากที่สุด
8. ท่านตระหนักในการอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรให้คงอยู่	4.73	0.484	มากที่สุด
9. ท่านคิดว่าเมรุเมืองเพชรมีคุณค่าระดับใด	4.74	0.479	มากที่สุด
ภาพรวม	4.44	1.138	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 (S.D.=1.138) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อคำถาม ท่านคิดว่าเมรุเมืองเพชรบุรีคุณค่าระดับใด มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.74 (S.D.=0.479) รองลงมาคือ ข้อคำถาม ท่านตระหนักในการอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรให้คงอยู่ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.73 (S.D.= 0.484) ความประทับใจของท่านที่มีต่อเมรุเมืองเพชรหลังนี้ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.66 (S.D.= 0.518) ความประทับใจศิลปะการแทงหยวกประดับเมรุ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.52 (S.D.= 0.562) ความประทับใจในความสวยงามด้านภาพเขียนประดับเมรุ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.58

(S.D.= 0.585) ความประทับใจในการประดับดอกไม้และการตกแต่งเมรุ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.55 (S.D.= 0.598) ความประทับใจในความสวยงามด้านรูปทรงของเมรุ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.54 (S.D.= 0.599) ข้อคำถาม ท่านมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุเมืองเพชร มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 3.82 (S.D.= 1.018) และ ข้อคำถาม ท่านมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุลอย มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด เท่ากับ 3.76 (S.D.= 1.047)

ตอนที่ 3 จากคำถามปลายเปิดหัวข้อความประทับใจ/ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความประทับใจใน 3 ด้าน คือ ด้านตัวเมรุ ที่จัดได้สมเกียรติกับตำแหน่งพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์และทำคุณประโยชน์ เมรุที่สร้างมีความงดงามแสดงถึงศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชร แสดงถึงภูมิปัญญาและมีฝีมือของช่างเมืองเพชรที่จะครองนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา เรียนรู้และรักษาไว้ ให้คงอยู่คู่เมืองเพชร และเป็นสมบัติของชาติสืบไป ในด้านการตกแต่งเมรุจะประทับใจในศิลปะการแทงหยวก งานปูนปั้น และดอกไม้ที่จัดได้สวยงาม และด้านการจัดสถานที่ ที่สะอาด สวยงาม และมีการต้อนรับที่ดี

นอกจากนี้ได้เสนอแนะเรื่องสถานที่ที่คับแคบ การประดับไฟโดยเฉพาะมีการแสดงตอนกลางคืนน้อยไป การประดับดอกไม้ไปจนบดบังความสวยงามของเมรุและควรมีเกร็ดความรู้แจกผู้มาร่วมงาน หรืออธิบายเรื่องคุณค่าของเมรุเมืองเพชรในรูปแบบนิทรรศการ

สรุปผลการวิจัย

การสร้างเมรุในงานเผาศพของจังหวัดเพชรบุรี มีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ 4 และได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะเก็บศพไว้ระยะหนึ่งเพื่อเตรียมจัดงาน และถ้าผู้วายชนม์เป็นพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์หรือผู้ทำคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม ลูกศิษย์หรือญาติจะสร้างเมรุในงานเผาศพ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อให้สมเกียรติแต่ผู้วายชนม์เพื่อแสดงความกตัญญู ต้องการจัดงานให้ยิ่งใหญ่และสมบูรณ์แบบเนื่องจากการจัดงานให้แก่ผู้วายชนม์เป็นครั้งสุดท้าย

วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นวัดที่มีช่างทำเมรุที่มีความเชี่ยวชาญและได้รับความสนับสนุนจากเจ้าอาวาส ที่ต้องการจะอนุรักษงานศิลปะด้านการทำเมรุไว้ให้คงอยู่ ประกอบกับต้องการแสดงความกตัญญูต่อพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ที่ให้ความอุปการะคุณ จึงสร้างเมรุถวายในงานพระราชทานเพลิงศพ

เมรุที่สร้างถวายเป็นเมรุทรงประเพณี (5 ยอด) ที่ได้รับรูปแบบมาจากเมรุวัดพระทรง แต่มาเพิ่มเติมให้มีขนาดใหญ่ขึ้นให้มีความมั่นคง และสวยงามขึ้น โดยใช้ระยะเวลาในการสร้างเมรุ 1 ปี แล้วนำมาติดตั้งที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เพื่อเตรียมการตกแต่งใน 5 ส่วน คือ การประดับไฟรอบเมรุ การตกแต่งฐานเมรุด้วยผลงานปูนปั้นและดอกไม้สดเป็นป่าหิมพานต์ ภาพล่องหน การตกแต่งบนฐานจิตกาธานด้วยการแทงหยวกประกอบเครื่องสด ซึ่งต้องใช้ กำลังคน งบประมาณ และระยะเวลา แต่ด้วยความเชี่ยวชาญ และความมีฝีมือของช่าง ทำให้เมรุวัดใหญ่สุวรรณารามที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งหนึ่งงดงามคงความเป็นศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรทำให้ผู้มาร่วมงาน และมาชมเมรุ เกิดความภาคภูมิใจ ในความงดงามและประทับใจในฝีมือของช่างเมรุเมืองเพชรเป็นงานหัตถศิลป์ที่ควรอนุรักษ์และสืบสานให้อยู่ต่อไป

จากผลการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนที่มาร่วมงานและมาชมเมรุพบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุช่วง 31 - 40 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ อายุ 41 - 50 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลากหลายทั่ว ๆ ไป รองลงมา คือ รับราชการ ประกอบธุรกิจ และเป็นพระภิกษุ ตามลำดับ จุดประสงค์ที่มา คือ มาร่วมงาน เนื่องจากเป็นลูกศิษย์ญาติ และพุทธศาสนิกชน ที่ต้องการมาสักการะพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม)

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชรส่วนใหญ่ตระหนักไปความสวยงามและเห็นควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรให้คงอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเห็นว่าเมรุเมืองเพชร มีคุณค่าในระดับมากที่สุด และประทับใจในภาพรวมในระดับมากที่สุดตามลำดับ นอกจากนี้มีความประทับใจในการตกแต่งเมรุด้วยภาพเขียน ดอกไม้ รูปทรงของเมรุ และการแทงหยวกในระดับมากที่สุด และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของเมรุลอย และเมรุ เมืองเพชรในระดับมาก

จากคำถามปลายเปิดด้านความประทับใจ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีความประทับใจในเมรุที่จัดได้สวยงาม สมเกียรติความเป็นเอกลักษณ์ของเมรุเมืองเพชร ที่ควรจะอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป และมีข้อเสนอแนะในเรื่อง ความคับแคบของสถานที่ ความสว่างของแสงไฟที่มีการแสดง และควรเผยแพร่ความรู้เรื่องเมรุเมืองเพชรในรูปเอกสาร หรือนิทรรศการ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนและเพื่อช่วยการสืบทอดเมรุเมืองเพชรให้คงอยู่สืบไป

การอภิปรายผล

การสร้างเมรุในงานเผาศพของจังหวัดเพชรบุรีมักจะมีการสร้างเมรุในงานเผาศพของเจ้าอาวาส พระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ คหบดี หรือผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ส่วนร่วม และลักษณะของเมรุแต่ละหลังจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อชาวยุค และการออกแบบของช่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของประพันธ์ วรทรัพย์ [24] ที่ว่า “ความนิยมในการใช้เมรุลอยในการเผาศพ พบว่า จะใช้กับพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ การถ่ายทอดความรู้ ในการประกอบอาชีพนี้ ไม่ได้ทำเป็นระบบ แต่ใช้วิธีทำงานโดยฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง” ซึ่งงานเผาศพของเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหารจะมีการตั้งเมรุและเมรุแต่ละหลัง จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดย 1) เมรุตั้งศพพระสุวรรณมุนี (ชิต สุวณฺโณโชติ) เป็นเมรุทรงวิมาน 2) เมรุตั้งศพพระเทพสุวรรณมุนี (ผัน สุวณฺโณ) เป็นเมรุทรงยอดปราสาท 3) เมรุตั้งศพพระธรรมรัตนดิลก (บุญรวม สีลภูริโต) เป็นเมรุทรงปะรำ และ 4) เมรุตั้งศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) เป็นเมรุ 5 ยอด

เมรุของวัดใหญ่สุวรรณารามในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) เป็นผลงานการออกแบบของช่างโดยดัดแปลงมาจากเมรุวัดพระทรง เพื่อสร้างถวายพระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) ด้วยความเคารพศรัทธา ของพระครูวัชรสุวรรณมหาร (ลูกซุบ ธมฺมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม และสร้างให้ดังงามวิจิตร เนื่องจากช่างวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นช่างที่มีฝีมือในการทำเมรุ และสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ บุญมี พิบูลสมบัติ [2] ได้บันทึกไว้ว่า “วัดที่มีผลงานด้านการทำเมรุ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ในอดีตที่ผ่านมาอีกแห่งหนึ่ง คือวัดใหญ่สุวรรณาราม... ส่วนช่างทำเมรุวัดใหญ่สุวรรณารามยกย่องกันว่า ท่านอาจารย์เพ็ง แก้วไพฑูรย์ ซึ่งบวชอยู่วัดใหญ่สุวรรณาราม 25 พรรษา เป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า เมรุที่ทำแต่ละครั้งไม่ซ้ำแบบกัน เพราะไม่ได้ยึดแบบที่จะทำอย่างเมรุหลวงมีลูกโกศ หักไม้สิบสองเป็นแต่จะผสมผสานให้มีแบบต่างๆกันไป โดยประยุกต์ให้คล้ายตามฐานะ ของเจ้าภาพด้วยประเพณีทำให้เมรุหลังนี้มีความงดงาม สมบูรณ์แบบ และคงความเป็นเอกลักษณ์”

รูปแบบลักษณะของเมรุหลังนี้ เป็นเมรุทรงประเพณี (5 ยอด) และตกแต่งเมรุด้วยการประดับไฟ ตกแต่งฐานเมรุด้วยปูนปั้น และดอกไม้สดเป็นป่าหิมพานต์ ประดับล่องธูปด้วยรูปภาพเรื่องรามเกียรติ์ และประดับที่ตักด้วยภาพการแหงนหูกประกอบเครื่องสดให้เกิดความงดงาม มากยิ่งขึ้น ดังที่แสนประเสริฐ ปานเนียม [5] บันทึกไว้ว่า “รูปแบบของลักษณะของเมรุเมืองเพชรมี 3 ลักษณะ คือ เมรุทรงประเพณี เมรุปะรำ และเมรุประยุกต์ การตกแต่งเมรุและที่ตั้งศพจะตกแต่งอย่างงดงาม สมัยก่อนนิยมประดับที่ตักด้วยการแหงนหูกประกอบเครื่องสด ภาพล่องธูปเมรุนิยมเขียนเรื่องรามเกียรติ์”

จากแบบสำรวจพบว่าผู้มาชมเมรุส่วนใหญ่ประทับใจในความสวยงามของเมรุเมืองเพชรของวัดใหญ่สุวรรณารามซึ่งถือว่าเป็นฝีมือของช่างเมืองเพชร ที่มีความโดดเด่น และมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของช่าง ซึ่งนิยมสร้างเมรุแบบยอด ดังที่ พลชัย เพชรปลอด [25] บันทึกไว้ว่า “เมรุสกุลช่างเพชรบุรีส่วนความสวยงาม เมรุไหนสวยไม่สวยเท่าเมรุไหน ไม่ใช่วัดเสียที่จะต้องวิจารณ์เป็นหน้าที่ของผู้มาชมจะพิจารณาเอาตามความชอบแต่สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากให้สังเกตเพียงข้อเดียวคือ รูปแบบในการสร้างเมรุของเพชรบุรี ไม่มีแบบแผนตายตัวเป็นตัวของตัวเอง เป็นการใช้ศักยภาพของตัวเอง ความคิดสร้างสรรค์ของช่างอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องคำนึงถึงการสื่อสัญลักษณ์” ผลจากแบบสำรวจได้สะท้อนให้อย่างชัดเจน ในความพึงพอใจต่อเมรุเมืองเพชร โดยมีความประทับใจในตัวเมรุ ที่มีคุณค่าระดับมากที่สุด (4.74) และตระหนักในการอนุรักษ์เมรุเมืองเพชรได้คงอยู่ ระดับมากที่สุด (4.73) และประทับใจในภาพรวมของเมรุหลังนี้ใน ระดับมากที่สุด (4.66) และคำถามปลายเปิดเป็นความประทับใจและข้อเสนอแนะจะเสนอไปในทำนองเดียวกันคือ ประทับใจในเมรุที่จัดได้สวยงาม สมเกียรติ ควรค่าที่จะอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

แม้งานเผาศพจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยม วิถีชีวิตสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจหรือ ปัจจัยอื่น ๆ ก็ตาม แต่งานเผาศพจะมีการตั้งเมรุหรือไม่ตั้งเมรุก็ตาม งานเผาศพยังคงเป็นงานที่เจ้าภาพมุ่งมั่นที่จะจัดงานให้ดีที่สุด เพื่อเป็นการบำเพ็ญกุศลให้แก่ผู้วายชนม์เป็นครั้งสุดท้าย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีหน่วยงานกลางที่ช่วยเก็บรวบรวมการสร้างเมรุเมืองเพชรในงานศพแต่ละงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันรักษาและสืบทอดให้เมรุเมืองเพชรคงอยู่ไม่สูญหาย
2. การสร้างเมรุแต่ละหลังต้องใช้ระยะเวลาและงบประมาณสูง ควรพัฒนาโดยใช้วัสดุที่มั่นคงและออกแบบโดยสามารถถอดส่วนประกอบต่าง ๆ ได้ เพื่อความสะดวกต่อการเก็บรักษาที่ไม่ต้องใช้พื้นที่มากและจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการติดตั้งเมรุครั้งต่อไป
3. ควรทำฐานข้อมูล หรือเผยแพร่การสร้างเมรุในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือรูปแบบนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ให้เยาวชนได้รับรู้ เกิดความภาคภูมิใจ และเป็นแรงบันดาลใจ ในสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบนมัสการ พระครูวาทีวรมาน เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร และรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี พระครูวัชรสุวรรณพร (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม ที่อนุญาตให้ดำเนินการวิจัยและให้ข้อมูล

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง ดร.นวรรตน์ ปทุมตา และผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม ผู้เชี่ยวชาญที่อนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสำรวจเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.กฤษดา ตั้งขวาล อาจารย์ภาคย์ พรหมณ์แก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตชน วงศ์รัตน์ ดร.วิวิศน์ สุขแสงอร่าม อาจารย์มณฑาน นาคจัน ช่างทำเมรุ ช่างตกแต่งสวน ช่างดอกไม้ ช่างแกะสลักเครื่องสด ช่างแทงหยวก และทุกท่านที่สนับสนุนให้ข้อมูล และตอบแบบสำรวจ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- [1] พระครูวาทีวรมาน (กล้า วีรตโน ประโยค 1 - 2 ศศ.บ. ค.ม. พธ.ค.) (2565, เมษายน 20) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร และรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี สัมภาษณ์
- [2] บุญมี พิบูลย์สมบัติ. เมรุเมืองเพชร ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินทโชโต) อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี อดีตเจ้าอาวาสวัดยางเพชรบุรี ณ เมรุวัดยาง เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2530: 2530.
- [3] กมลรัตน์ ขวนสวาย. เมรุลอยสกุลช่างเพชรบุรี : รูปแบบศิลปกรรมแนวคิดและคติการสร้าง วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร: 2560.
- [4] ดำรงพันธ์ อินฟ้าแสง. “ภาพล่องนุ เมรุผ้าขาว วัดมหาธาตุวรวิหาร” ในหนังสืออนุสรณ์ พิธีบำเพ็ญกุศลออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ พระเทพสุวรรณโมลี (แคล้ว อุตตโม) เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์ (หน้า 329 - 342): 2565
- [5] แสนประเสริฐ ปานเนียม. สมุดภาพเมรุเมืองเพชร สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กรุงเทพฯ : บริษัทฟิล์มสไตน์จำกัด: 2553.
- [6] วีระศักดิ์ กองทรัพย์ (2565, พฤษภาคม 13) ช่างทำเมรุวัดใหญ่สุวรรณาราม สัมภาษณ์
- [7] พระครูวัชรสุวรรณพร (ลูกซุบ ธรรมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม (2565, พฤษภาคม 13) สัมภาษณ์
- [8] บุญรอด โตทรัพย์. (2565, เมษายน 17) ช่างทำเมรุ สัมภาษณ์
- [9] นิติพร วรสิทธิ์ธนโชติ (2565, พฤษภาคม 13) ช่างเขียนภาพ สัมภาษณ์
- [10] อัญญา สุชี (2565, พฤษภาคม 13) ช่างเขียนภาพ สัมภาษณ์
- [11] ดวงกมล ทุกขวินาศ (2565, พฤษภาคม 13) ช่างเขียนภาพ สัมภาษณ์
- [12] วราพร อ่อนวงศ์ (2565, พฤษภาคม 13) ช่างเขียนภาพ สัมภาษณ์
- [13] ทศนารณ ทับเนียม (2565, พฤษภาคม 13) ช่างเขียนภาพ สัมภาษณ์
- [14] โกสินทร์ บุตรเนียม (2565, เมษายน 19) ช่างตกแต่งป่าหิมพานต์ ครูโรงเรียนพรหมานุสรณ์ จังหวัดเพชรบุรี สัมภาษณ์
- [15] วิทยา อินทรธนู (2565, เมษายน 20) ช่างดอกไม้สด เจ้าของร้านดอกไม้ สัมภาษณ์
- [16] เสนีย์ สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [17] พิษณุ สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [18] สงกรานต์ สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [19] พัฒนา สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [20] สานิต สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [21] วิริยะ สุสุทธิ (2565, เมษายน 20) ช่างแทงหยวก สัมภาษณ์
- [22] กฤษดา อินกงลาต. (2565, เมษายน 20) ช่างเมืองเพชร สัมภาษณ์
- [23] กิตติยา โสมทัศน์ (2565, เมษายน 20) ช่างแกะสลักผลไม้ ครูโรงเรียนวัดคงคาราม สัมภาษณ์
- [24] ประพัฒน์ วรทรัพย์. เมรุลอยช่างอยุธยา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม: 2544.
- [25] พลชัย เพชรปลอด. เมรุสกุลช่างเพชรบุรี วิทยานิพนธ์ ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาประยุกต์ ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร: 2530.